

AZ IPARMŰVÉSZNŐK.

MOST MÁR kriptába helyezett múlt század: a XIX-ik, nemcsak a jobbágyot fogta ki a baromi járomból, de fel-szabadított bennünket is, — modhatják a nő-agitátorok. Bizonyos, hogy ma egy nagy szoknyás hadsereg tülekszik a munka jegyében, s ez a folyamat sokféle új nőtipust fejlesztett ki. A fonó mellől lassankint eltűnedeznek a dalos lányok, be a füstös gépkaszárnyákba, s az urí kisasszonyok, a diplomás hölgyek közül sokan nebulókat oktatnak, aktákat kezelnek, gépet kopogtatnak és a férfiak mellett igyekeznek a — Parnasszus magasságaira. Ez a típus, mely fest, farag, tervel: a művész nő típusa. S ha most kiírnám, hogy a nő par excellence nem képzőművészeti talentum, — talán meg-megvádolnának az udvariatság címén. Ennek bizonyítása nem is tartozik ide, s ezért inkább azt vizsgáljuk, milyen típus az iparművész nő, s minő tereken érvényesülhet? A házi és egyéb holmik remekei közt, melyeket a magyar iparművészet évenként kiad magából, akadunk immár női nevekre is. A női iparművészeti kérdés nálunk még új. Ép így a nevelés is, mely a nőket: a bizonyos művészi talentummal megáldottakat iparművészkedésre avatja.

Visszafelé pillantva, azt látjuk, hogy az iparművész nő nem a modern kor levált alakja. Ezer esztendőkön volt egy foglalkozás: a kézimunka s egy eszköz: a tű, melynek tradicionális dicsősége a nőhöz fűződik. Kifejlesztő oka az otthoni szükséglet és inspirálója ez az esztetikai érzék, mely a női lélekben rejtőzködik. A tűvel való bánás évezredek gyakorlata, s egyben művészet is: remek példányai ott láthatók a templomokban régi hímzésekben, és ma is, a nép között. Ily módon talán elmondhatni, hogy az iparművész nő leszármazási fáját a regeli Penelopénél kezdhethetjük. S ha el-

járunk a nép közé, a nemes kézimunka még érintetlenül hagyott, meg nem rontott helyein ráakadunk erre a típusra: a nőre, a mint a maga fantáziája szerint rajzolja és kivarrja asztalfutóit, kendőit stb. Érdekes volna megfigyelni, hogy ebben a házias munkában mennyi szerepe van az utánzó ösztönnek, mennyi a sablon, melyet generációk hagynak testamentumul egymásnak, s hol kezdődik az öntudatos, vonalmegérző munka. Mert nem mondhatni, hogy a női kézimunka gyakorlóit ma megcsappantak volna számban. Elterjedését sociális okok is táplálják, mert sok dolgozó nőnek ez az ipari foglalkozás: a női kézimunka biztosítja a mindennapi élethez valót. Ám az a nagy túforgató gárda, mely napestig görnyed a kézimunka-asztalka mellett, — bizonyos, hogy még nem iparművészkedik.

Ha azzal kezdjük, hogy az iparművészet nem megtört famulusa a grand art-nak, hanem belőle nő ki és vele együtt van, — akkor önként következik a nagyon egyszerű másik tétel, hogy ide is művésztalentum, vagy mondjuk: rátermettség kell. És hogy a ki alkotó képességét szép lámpa, szék, börtárca, függő stb. tervezésében csapolja le, tulajdonképpen ép olyan kaliberű munkát végzett, mintha ezt aranykeretes kép színtöltésébe pazarolta volna. Ezt már sokan elmondták, de úgy látszik nem ártana elprédikálni meggyőző érvekkel a festegető és mintázó hölgyeknek, kik utóbbi időben nagyon elszaporodtak vala. Ma sok helyen megtanulhatják a nők, hogy az ecsettel meg a mintázó fával, miképpen kell bánni. A mi nem baj, sőt bizonyos szempontból örvendetes. Mert egyrészt meg-növeszti azt a közönséget, mely maga is foglalkozván ártatlan művészkedéssel, közelebb jut az igazi művészet megértéséhez, lelkes kultuszához. Új kulturának veti meg széles alapjait: a képzőművészeti kulturának. A dolog bibéje azonban ott kezdődik, hogy ezek a festőiskolát kijártak tovább álmodoznak mű-

vészi sikerekről, a Parnasszust immár egy arasznyira látja. A ki passzióból kószol bele a művészkedő munkába, az megmarad ártatlan dilettánsnak. Olyannak, a ki a maga felfrissülésére, lélekfinomítására rajzolat és mintázgat. Ám sokan — mondhatni legtöbben — ezt egzisztenciális útnak tartják, lépcsőnek az érvényesüléshez. S így történik, hogy nálunk ma a festőművész-túltengést nemcsak a férfiak okozzák, de a nők is. És dacára ennek a nagy piktor- és piktorinai elszaporodásnak, a még mindig félvállról vett iparművészeti-pályázatok sokszor meddők maradnak.

Egy kis pillantás az iparművészeti iskolára, s azt látjuk, hogy a festők torlódása itt is komolyra hangolják az ábrázolatokat. A diszítő-festészeti szakosztály évről-évre szaporodik számban és messze elől jár minden szakosztálynak. Ez már olyan baj, mint mikor a tej túlforr, s a java, a főle, a tűzhelyre sül. Bizonyos, hogy a diszítő-festőknek jut legtöbb feladat az iparművészet bő és változatos terein. De az a fiatal gárda, mely évenként kilép az intézet falai közül, egyrészen mindig a grand art-ra kacsingat s azzal az ideával jár, hogy ő képeket fog festeni. Képeket, mert hisz Munkácsy is így lett nagy. Ez a képfestő furor magyar betegség. És beláthatja mindenki, a piktorok legjobban, hogy ez veszedelmes kórtünet: a csillogó kiállítások háttérében proletárok integetnek felénk, némán.

Valaki kérdezheti, hogy mennyiben függ össze mindez a nők iparművészetével? Összefügg annyiban, hogy a művésznő nálunk épen nem ritka típus míg az iparművésznő igen. Minél kevesebben özönlenek a grand art babérosztó porondjaira, annál közelebb jutunk a baj orvoslásához. Külföldön már sok művésztehetségű nő áll a lakberendezés szolgálatában és foglalkozik iparművészeti feladatokkal.

Nem egy kiállításon beigazolódott, hogy a finom izlésű, érzékeny lelkű nő

értékes dolgot tud alkotni: önállót, a maga szín- és formafelfogására jellemzőt. Persze, azért ne várjuk mi és ne gondolják ők, mint ha képesek volnának megtalálni a — kormányozható léghajót! Minden iskola és minden kenyérkereső pálya nyitva áll a nők számára, de az iparművészeti iskola nem — modhatná valaki. Ennek is megtalálható a maga oka. Az iparművészeti iskola, mióta ebben a modern köntösben szolgálja a magyar iparművészetet, mindig igénybe vette az illetékes tényezők erejét a már meglévő tanfolyamok továbbfejlesztése és újak (pl. az esti tanfolyam) szervezésére. Épen nem állíthatni, hogy a női-iparművészeti kérdésnek ne volnának itt hű gondozói. Ugy tudjuk, hogy az iskola programjában ez napirenden van és foglalkoznak vele: miképpen lehetne a női-iparművészeti oktatást megvalósítani? Hogy most e folyóirat hasábjain mi újra szóvá tesszük a kérdést, ezzel nemcsak szükségességét hangsúlyozzuk, de utalunk arra, hogy a megoldást immár az idő érettsége is sürgeti. Hogy miképpen volna beilleszthető az iparművészeti iskola programjába a nők iparművészeti képzése, — erre a receptet mi nem adhatjuk meg. Az iskola jeles pedagógusai bizonyára tudják, hogy a lányoknak itt hogyan és mit kell tanulniok. Eleinte talán egy próbatanfolyammal kellene próbálkozni s ennek sikere és tanulsága adhatná meg a lökést a kész, rendszeres terv nyélbeütésére.

Hiba volna a kérdés boncolgatásánál, ha nem emlékeznénk meg a fővárosi iparrajziskoláról. Évről-évre szaporodik az az ambiciózus, tanulni vagyó leánygárda, mely ide iratkozik. Az intézet kiállításain láthatták az illetékes szakfelek, hogy az iskola falai között komoly munka folyik. A fő súly a rajzon van, mint az artisztikus érzéket legjobban fejlesztő tárgyon. Emellett foglalkoznak faégetéssel, majolikával, bársonyégetéssel és tervezgetnek is. Az iskola célja mindenesetre nem az, hogy iparművész-

VALAMI A ST-LOUISI KIÁLLÍTÁSRÓL

nőket neveljen. A kik innént kikerülnek, azt a mit itt tanultak, pompásan értékesíthetik otthon. A rajzzal való megismerkedés, a vonal birodalmába való bekukkantás a rá fordított időt bő élvezettel kárpótolja, nemes időtöltéssé lesz. És közvetlenül értékre váltható a női kézimunkánál, vagy más, az otthon falai közt készíthető apró-holmiknál, csecsebecsékénél. A kinek van talentuma, azzal a tudással, mit innét magával visz, már egzisztenciális útra is léphet, s megvan az alapja, hogy továbbképezze magát, iparművésznővé. Mihelyt az iparművészeti iskola kapui kitárulnak, hogy befogadják a nőket, — a fővárosi iparrajziskola azért nem válik ezen a téren fölöslegessé, s hivatása nem szűnik meg. A miképen évenként bizonyos fiunövendék-masszát szállít az iparművészeti iskolának, így a nő-növendékek egy része is át fog lépni a magasabb képzés helyére, az iparművészeti iskolába. Azt mondhatni, hogy ez a fővárosi iparrajziskola jó előkészítő műhelye az iparművészeti iskolának. A kellő készültséggel nem bírókat felszereli és ellátja, hogy beléphessenek oda, ahol az érvényesülés nyitja már nemcsak a pálya iránti kedv s a tanulmányokra fordított szorgalom, hanem a talentum, az első sorban művészi talentum. A magyar iparművésznők képzése tehát két iskola vállán nyugszik. Az egyik, a fővárosi iparrajziskola, kezdi a sort, de bizonyos befejezettséghez, a készültséget bizonyító stádiumhoz eljuttat mindenkit. A kit magasabb ambíciók hevítene, a ki tervelő művészsze akar válni, az az iparművészeti iskola falai közt keresné az előrébbjuttató utat.

Most már csak az kell, hogy az út megnyíljen és benépesedjen felfelé törő talentumokkal. A kik most minden áron „képeket“ akarnak festeni, csendéleteket, hangulatba eresztett tájképeket s csak úgy félvállról nézik az iparművészeti holmit, azok egy jó része talán ide terelődne. Ahol az élet szín-

játéka lejátszódik, az otthon, az utca, a közforgalom helyeinek megszüpítése, az ipari formák finomítása, a gép munkájának megnevesítése csak most van igazi kezdőfélben. Az iparművészet annyira hozzá van növe a lüktető élethez, problémái, megoldandó feladatai olyan tág helyeken mozognak, hogy a legjelesebb invencióju tehetségeknek is erőmérközésül szolgál. Merev határfalai ledőltek, dekoratív sarkaival erősen bekapcsolódik a Grands Arts birodalmába, s így a grafikusoknak is elég témát nyújt. A legtüzeesebb becsvágy is kielégítést nyerhet itt. És ha vesszük, hogy a nő a tüzhely kultuszában, az otthon tiszta poézisében nevelkedett ősi idők óta, egyszersmind elismerhetjük, hogy erre: az otthon négy falának szépitésére a nő a maga talentumával szinte rászületett. Az iparművészet egyik nagy célja, hogy művészetet hintsen a lakásba, ha csak egy sugárnyit is. Jöjjenek a nők is és legyenek e téren munkások, melyek még a bölcs tolsztoji órákulum sem mondhatja, hogy nincsenek szociális és emberszerető szempontjai.

Dömötör István.

VALAMI A ST-LOUISI KIÁLLÍTÁSRÓL.

OLYÓIRATUNK LEGKÖZELLEBI számában — föltéve, hogy a nekünk megígért cikket és képeket St-Louisból jókor megkapjuk — szövegben és képben bő ismertetését fogjuk nyújtani az amerikai kiállításnak. Addig is azonban áldozunk az aktualitásnak és a külföldi folyóiratokon át vessünk rá egy futó pillantást.

A st-louisi kiállításról már több helyen láttak napvilágot ismertetések, de inkább csak leiró hangon. A német művészeti szaklapoké az elsőség, hogy összegezni próbálják az eredményeket és tanulságokat iparművészeti szempontból is. Természetesen a nemzeti elfogultágtól ezek

23*